

Disputatio juridica inauguralis de senatusconsulto Macedoniano

<https://hdl.handle.net/1874/345133>

DISPUTATIO JURIDICA
INAUGURALIS
DE

Senatusconsulto Macedoniano.

Q U A M
FAVENTE DEO TER OPT. MAX.
Auctoritate Magnifici D. Rectoris,

JACOBI VALLAN,

M. D. Praxeos & Institut. Medicinæ Professoris Ordinarii,

NEC NON
*Amplissimi Senatûs Academici consensu, Nobilissimæque
Facultatis JURIDICÆ Decreto,*

PRO GRADU DOCTORATUS

Summisque in UTROQUE JURE Honoribus & Privilegiis
ritè ac legitimè consequendis,
Eruditorum examini subjicit

REGNERUS vander BEECKE, Hornâ West-Fris.
Ad diem 30. Martii hora locoque solitis.

TRAJECTI ad RHENUM,

Ex Officina FRANCISCI HALMA, Academiae
Typographi, clō Ibc xci.

Amplissimis, Spectatissimis, Gravissimisque VIRIS,

D. D. FRANCISCO VAN BREDEHOFF DE OOSTHUYSEN, J. U. D. libero Toparchæ in Oosthuysen, Etershem, Hobrée, Quadijk, Schardam, &c. Domino de Pijlswaart. Urbis Hornanæ subiectique territorii Pratori summo, Viro aliquoties Consulari, Senatori. Eiusdem nomine ex Collegio Illustr. ac Præpotent. D. D. Hollandiæ & West-Frisiæ Ordinum ad Confessum Celsissimorum ac Præpotentum D. D. Ordinum Generalium fæderati Belgii delegato. Societatis Indicæ per Orientem præfecto.

NEC NON

Reipublicæ Hornanæ Consulibus.

- D. D. JACOBO VAN FOREEST, J. U. D. Consulatus Præsidi, Senatori, & D. D. Ordinum ex Collegio Illustr. ac Præpotent. D. D. Hollandiæ & West-Frisiæ Ordinum in West-Frisiam & partem Borealem delegatorum, Secretario.
- D. D. THIMONI VELIO, Confuli, Senatori, & Aerarii Hornani, ejusdemque territorii quæstori.
- D. D. CORNELIO DE GROOT, J. U. D. Confuli, Senatori, Collegii Archithalassici in West-Frisia Secretario. Societatis Indicæ Orientalis moderatori.
- D. D. ALLARD MERENS, J. U. D. Confuli, ac Senatori.

*Hæc studiis mei primitias juxta me-ipsam
quam humillime*

offero ac inscribo

REGNERUS vander BEECKE

Auctor.

PROOEMIUM.

*Uanta cura atque sollicitudine
Romani animadvertere in eos,
qui quid contra utilitatem publi-
cam moliti sunt, atque in causa
fuere, cur saepe Respub. quid de-
trimenti capiat, neminem vel levi
duntaxat horum scriptorum scientia imbutum, la-
tere potest: ne plurima, quae huic rei illustrandae
conducere possunt, argumenta adducam, sufficiet
illud Macedonis, quanta hic flagraverit avaritia,
pecuniaeque fuerit intentus studio, pessimi adolescen-
tum mores haud absque magno parentum suorum dis-
crimine documento esse possunt. Improbis hic Mace-
do incertis nominibus adolescentibus pecuniam sub-
ministrabat mutuam, non solum ut hac abuterentur,
& in omnem luxum, libidinem, & quodvis flagitii
genus impenderent, qua deperdita ac dilapidata cre-
ditori suo solvendo impares facti; verum etiam ad*

ipforum parentum mortis captandæ votum inducerentur. Quod in bene ordinata Repub. minime ferendum censuere veteres: quare & hic, uti passim avaritiam pecuniæque studium, quo nihil nec tetrius, nec fœdus excogitari potest, odio vatiniiano prosequuti sunt. Unde Cicero duas esse res, inquit, quæ maxime homines ad malefium impellunt, luxuries, & avaritia. Nec non Sallustius, cum inquit, Avaritia pecuniæ studium habet, quam nemo sapiens concupivit, ea quasi veneno malo imbuta corpus animumque virilem effæminat; optimo itaque jure improbis hisce creditoribus frænum injicere senatus voluit, &, uti pessimi sæpe hominum mores optimis legibus condendis occasionem præstant, ita & horum creditorum improbitus salubre hoc remedium nim. Senatusconsultum Macedonianum inveniendi causam dedit: quo constitutum, ut pecuniæ hoc modo creditæ nulla actio petitioque competat: in hisce resolvendis non quam multa peccarim, aut que non sim assequutus, sed, quæ assequi animus fuit, dispicias, rogo.

Senatusconsulto Macedoniano.

CAPUT I.

§. I.

Ujus materiae tractatum ne rudi minerva, nec illotis aggrediar manibus; primum in tempus, quod scitum hoc latum fuit, inquirere haud abs re fore putavi. De eo autem non videntur inter se quadrare Doctores: Suetonius scribit cap. 11. in vita Vespasiani, *Vespasianum autorem fuisse Senatus decernendi; ne filiorum familias faeneratoribus exigenti*

di credi jus unquam esset. Claudii temporibus id adscribit Tacitus ann. lib. 11. Sed & Plautus jam ante cujusdam legis *latoria* meminit vicennaria dictae, quod non tantum mutuam pecuniam minoribus 25. annis dari prohibebat, verum nulla quoque faeneratoris mentione facta, minores 25. annis stipulari id est, *επιερωταειν*, ait Priscianus, siue stipulanti respondere uctabat: de quo Plautus

Perii, an non tum me lex perdit

Quina Vicennaria?

Metuunt credere omnes,

& alibi

Ni dolo malo instipulatus sis,

Nive etiamdum siem

Quinque & viginti natus annos.

Claudius vero generaliter constituit non solum de minoribus 25. annis, de quibus *Latoria* lex: verum etiam de omnibus filiis familias legitimam etiam aetatem superantibus: ne cui vivo parente petendi crediti licentia esset: caput haec Claudii lex tandem per creditores eludi, qui, cum vivo parente nullum petendi crediti jus haberent,

6 DISPUTATIO JURIDICA

in quem casum lex Claudii concepta videbatur, post parentum de-
mum obitum cum effectu eos obligari pacifcebantur, quod ver-
ba SCti *morte patris* innuere videntur: huic incommodo jam Vef-
pasianus occurrens voluit, ne *crediti exigendi jus unquam esset, id
est, ne quidem post patris obitum.*

§. 2. Ut autem scopum ac intentionem SCti debito ordine
assequamur; ejus verba, quæ vel magna ex parte disquisitionis no-
stræ erunt filium, hîc subnectere operæ pretium duco: tradit hæc
nobis Ulpianus Iustus *l. 1. ff. h. t.* quæ sic sonant. *Cum inter cæ-
teras sceleris causas Macedo, quas illi natura administrabat, etiam as
alienum adhibuisset, & sæpe materiam peccandi malis moribus præsta-
ret, qui pecuniam (ne quid amplius; diceretur) in certis nominibus cre-
deret: placere ne cui qui filiosfamilias mutuam pecuniam dedisset etiam
post mortem parentis ejus, cujus in potestate fuisset, actio petitioque da-
retur; ut scirent, qui pessimo exemplo sanerarent, nullius posse filiosfa-
milias bonum nomen expectata morte patris fieri.*

§. III. *Cum inter cæteras sceleris causas Macedo.* Ex hisce verbis
facile colligere licet, quæ hujus SCti introducendi fuerit causa, un-
deque nomen suum deduxerit: Scelera in causa fuisse, ipsa verba
satis evincunt, quorum verborum pluralis numerus non unius sce-
leris hunc suspectum fuisse; sed plura delicta cum pecuniæ datione
concurrisset, (fortè ipsius parentis de medio tollendi adhortatio at-
que ipsius Sceleris perpetrandi auxilium) non levem conjecturam
facere sinunt.

§. IV. Sequitur, ut nominis hujus SCti derivationem excutia-
mus: non autem à Consule, velut *SCtum Vellej.* quod *M. Sylla-
no & Vellejo tutore.* Coss. factum refert Ulpianus in *l. 2. §. 1. ff. ad
SC. Vellej.* ut & Trebellianum *l. 1. §. 1. ff. ad SCtum Trebell.* hoc di-
ctum est, nec quoque ipsi rei de qua cavebat nomen suum debet,
cujusmodi est illud SCtum prætextatum in Papirii prætextati hono-
rem factum, de quo *Macrob. li. 1. Sat. c. 6. & Gell. lib. 1. cap. 23.*
nec non SCtum tacitum, cujus Capitolinus in Gordianis mentio-
nem facit. Referuntur quoque alia quibus proprium non fuit no-
men. Quale exstat apud Paulum in *l. 2. ff. d. aleatorib.* verum ab ipso
Macedone præclaro adolescentum circumscriptore (quanquam à Ma-
cedone adolescente Theophilus perperam urget) id dictum fuisse ve-
rius est *l. 1. in princ. ff. h. t.*

§. V.

§. V. Succedit dubia interpretatio verborum *incerta nomina*. Quis autem horum verborum sit sensus controversitur; antequam eo deveniamus varia vocis *nominis* notatio præcedat oportet; hujus non semper eadem est significatio: nunc pro hominis: nunc pro rei appellatione accipitur; pro hominis appellatione hac voce utitur Imperator §. 29. *inst. de legat.* ubi nomina significandorum hominum gratia inventa tradit: Pro rei appellatione accipit id Ulpianus in *l. 178. §. 1. ff. d. V. S.* in qua lege hæreditatem nomen juris esse inquit: nunc denuo pro causa sumitur *l. 27. ff. d. edil. edict.* ut & *l. 4. ff. d. pignorib.* Apud Jctos ut & Ciceronem, aliosque probæ notæ authores; pro debito quin accipiatur nullus dubito, quæ quoque significatio hujus loci est. Eo insensu Ulpianus *l. 15. §. 8. ff. ad SC. Vellej.* ut & Africanus *l. 19. §. 4. eod.* atque ipse Imperator *tot. tit. inst. d. liter. oblig.* hoc vocabulum assumunt. Ciceroni hujus vocabuli assumptio infrequens non est *lib. off. 3.* nec non Senec. *lib. 1. d. benefic.* inquit, *nomina facturi inquirimus in vasa debitorum.* Dicuntur autem debita hæc nomina; quoniam Romani suorum debitorum nomina Kalendaris suis inscribere solebant, Vid. *Cic. in Orat. pro Cluent.* ut & *Ascon. in 3. Verr.* De earum tabularum fide censores, quinto quoque anno ad jusjurandum adigebant, Dionys. Halicanarss. *lib. 4.* hinc fidem in judiciis faciebant.

§. VI. Additur, *incerta*; de hujus verbi intellectu injicitur scrupulus: sunt, qui incerta debita fuisse contendunt, quorum dubia ac incerta fuit fides propter impediendam inopiam aliumve fortuitum casum: alii per ea talia debita intelligi volunt, quorum causa ob turpitudinem facti Kalendaris non fuit inserta, nec expressa inquam mutuuum datum esset, ut sic nihil amplius dici scirive possit, quam in rem pecunia esset data, ascripto solum debitoris nomine, quod, quanquam probabili non careat ratione; magis tamen eorum placet opinio, qui talia fuisse debita statuunt, quæ sub conditione quadam incerta pendebant, quæque in mortem parentum erant concepta: videtur autem Macedo hoc modo cum filiisfam. contraxisse; ut si patri filiisfam. supervixissent mutuuum acceptum una cum gravibus usuris restituerent, adjecta fortè hac conditione, ut parentes suos quam primum de medio tollerent, quo respicere videtur illud Juvenal.

Funus promittere patris

Nec volo nec possum.

Sin contra filiis parentes superviverent, obligationis hujus effectus foret invalidus, quod admodum probabile reddunt ultima S*C*ti verba *Exspectata morte patris*: incerta jam dicebantur hæc nomina, quoniam incertum id erat, utrum filius patri, utrum vero pater filio esset supervicturus.

C A P U T II.

§. I. **P**Ræmissis itaque S*C*ti causa, ejusque denominatione, ad personas, quæ credere, & quibus credi S*C*tum vetuit, progredior; primo: de personis, quæ credere prohibentur, dispiciamus; verba S*C*ti sunt, *placere ne cui*: quæ verba ad omnes omnino referuntur creditores: sive ipse creditor §. 7. *Inst. Quod cum eo. q. in alien. potest.* sive ejus successor, omnibus hoc S*C*tum obstat. *l. 7. §. 6. ff. h. t. ut & ei*, qui, quod creditor mutuum dedit, ab eo stipulatus sit. *d. l. 7. §. 7.* non tamen recte id extenditur ad secundum creditorem, cui filiusfam. delegatus est, secundum Pauli sententiam *l. 9. ff. d. novat.* subjuncta hac ratione, quod promissione secunda nihil contra S*C*tum fiat, cum secundus filiosfam. non credat; sed quod alius credit, à filiosfam. sibi reddi stipulatur: huic non contradicit Ulpianus in *d. l. 7. §. 6.* ubi successoribus denegatur actio; distinctus enim hujus ab alia lege ponitur casus, cum *d. l. 7. §. 6.* agat de eo, qui eadem persona cum creditore habeatur, ejusque nomine experiatur, cum qua non est eadem persona secundus creditor, qui suo, non illius nomine agat: ab hoc tamen delegationis actu excipitur mulier, quippe quæ in secunda promissione contra S*C*tum Vellejanum intercedere videretur, quare contra secundum d. S*C*ti exceptione se tueri potest, uti argumentatur J*C*tus in *d. l. 19.*

§. II. Privatus an civitas sit, qui credit nihil inter est, asserente id Marciano *l. 15. ff. h. t.* licet civitas minorum plerumque gaudeat privilegio *l. 4. C. ex quib. caus. maj. l. 3. C. d. Jur. Reip.*
tamen

tamen, nisi expressa lege id concedatur privatorum loco habetur, ut tradit Gajus l. 16. ff. d. V. S.

§. III. De minore, qui pecuniam credit, quid dicendum sit videamus: & Pomponius simpliciter scribit, restitui hunc desiderantem non audiendum l. 11. §. 6. ff. d. minor. rectius tamen Ulpianus distinguendum putat, utrum minor sit filiusfam. cui creditur minor, utrumne major; priori casu; si minor sit filiusfam. cui creditum est, & nummi deperditi aut alio modo consumti sunt, non restituetur minor qui creditur d. l. 11. §. 6. quia in pari causa melior est causa consumentis, nec privilegiatus adversus privilegiatum utitur suo privilegio; sed si nummi fortè adhuc extent, aliove modo locupletior factus sit minor, cui creditum est, nullo jure experiri prohibetur l. 34. ff. d. minorib. posteriori vero casu, major si sit filiusfam. cui a minore creditum est, ei restitutio in integrum non erit deneganda l. 11. §. 7. ff. d. minorib. magis enim ætatis quam Scti ratio haberi debet d. l. 11. §. 7. filiusfamilias quoque qui creditur non recte nummos hoc modo datos accipientis facit, quamvis ei libera peculii administratio comperat l. 3. §. 2. ff. h. t. additur hæc ratio, quod non ad hoc ut perdat, pater ei peculium concedat, d. l. 3. §. 2. in fin. Cui consequens est vindicari posse nummos, si adhuc extent, aut alias si consumpti sint condici; habet d. l. 3. §. 2. in fin. Quod ad pupillum attinet, in illo etiam alia ratione Sctum locum non habebit, quod hic sine tutoris autoritate alienandi facultatem non habet neque nummos accipientis facit d. l. 3. §. 2. §. 3. Inst. quib. alien. licet vel non: nonnihil dubii hac occasione moveri posset, quid ergo dicendum esset? si nummi, quos pupillus mutuos dedit casu fortuito perierint, an pupilli, an vero accipientis damno id cedat? ratio autem dubitandi facit illud, quod res pereat suo domino l. 6. l. 9. C. d. pig. act. quare Donell. id quoque pupilli periculo adscribendum putat. Quamquam autem regulariter & ordinario id quidem procedat, nunquam tamen limitationem recipit, & exceptionem patitur tunc, quando quis ob favorem dominus remansit, aut jure singulari dominium non transferat, ne sic quod in alicujus favorem introductum est, in ejus odium retorqueatur l. 6. C. d. legib.

CAPUT III.

§. I. **O**rdinis ratio postulat, ut de personis, quibus si numeratio facta sit, agamus. *filiofamilias* S^Cti verba habent: Hinc excluduntur emancipati, aut aliter viro adhuc parente juris sui facti *l. 3. §. ult. ff. b. t.* nam eos tantum in periculum vocari senatus putavit, quorum in potestate sunt, neque parentes ab his magis, quam à quolibet alio extraneo sibi metuumendum habent. Quod si pendeat, an in potestate sit filiusfam. Fortè quia patrem apud hostes habet, interim actio denegabitur *l. §. 1. ff. b. t.* ne contra S^Ctum fiat si fortè pater redeat *d. l. 1. §. 1.*

§. II. Filiifamilias appellatione etiam filiamfamilias contineri notat Ulpianus in *l. 9. §. 2. ff. b. t.* verbum masculinum & scemininum comprehendere, quoties id de quo agitur, æque in feminas quam in Viros cadit manifesti juris est *l. 1. d. V. S.* non autem minor in his quam in illis ratio haberi debet ubi eadem est ratio; eandem quoque juris debere esse dispositionem, ratio flagitat.

§. III. Nepotes, ac reliqui descendentes qui adhuc patriæ potestatis jure soluti non sunt, eodem jure utuntur §. 7. *Inst. q. cum eo q. in alien. pot. l. 14. ff. b. t. l. pen. C. eod. l. 20. & l. 22. d. V. S.* licet & patris accedat consensus, nihilominus S^Cti exceptione tuti erunt, cum enim ipse in ea causa sit ut invito patre mutuum sumere non possit *d. l. 4.* mirum non est, quod nec hujus consensus id efficere queat. In materia tamen tutelari nepotes appellatione filii haud contineri certi juris est. §. 5. *Inst. q. testam. tut. dar. poss. diversitatis ratio sita videtur in eo, quod in materia tutelari videndum ne tutores nimio graventur onere, quæ ratio hoc casu plane cessat: Imò vero quo magis hi creditores gravantur, eo magis intentioni S^Cti satisfactum arbitror.*

§. IV. Nihil quoque interest, cujus conditionis vel qualitatis filiifam. fuerint, uti constat ex loco Ulpiani in *l. 1. §. 3. ff. b. t.* an consul vel cujusvis dignitatis; profusiores cum sæpe tales sint, vel maxime S^Ctum in his ut obtineat ratio suadet. Quod quidem jure antiquo ita observatum fuit *d. l. 1. §. 3. ex constitutione imperat.*

Justi-

Justinian. Sola patriciatus dignitas patris jura solvebat. §. 4. *Inst. quib. mod. pat. pot. solv. l. ult. C. d. consulib.* Quis enim inquit imperat. Patriatur patrem quidem posse per emancipationis modum suis nexibus filium relaxare. Imperatoriam autem celsitudinem non valere eum quem sibi patrem elegerit ab aliena eximere potestate? postea vero Justinian. imperat. generaliter constituit, ut omnis dignitas, & omne Cingulum à Curia liberare valens eximat quoque ex parentis Jure. Nov. St. C. 1. & seqq. *Gloss. l. 1. §. ult. ff. h. t. sand. 3. decis. tit. 2. defensi. 3. Bus. ad. d. l. 1.* absurdum enim esset, ei privato nomine, cum periculo credi, cui Reip. negotia credita sunt. Hoc ipsum tamen à quibusdam vocatur in controversiam arbitrantibus liberari hos quidem patriæ potestatis vinculo quoad damnum, non autem quoad commoda & utilitates suas; ne privilegium sit in damno: sciant non hoc esse privilegium filiorumfam., sed patrum, utilitatisque publicæ.

C A P U T I V.

§. I. **M**ateria sive res, quæ hujus prohibitionis nomine venit, consistit in *mutua pecunia*; sic enim verba SCTi se habent.

§. II. Pecuniæ appellatione non hic quælibet res, de qua contrahere licet, accipienda est, ut in *101. tit. ff. d. consti. pec. l. 5. l. 178. l. 222. d. V. S.* sed proprie sic dicta pecunia numerata *l. 7. §. 3. ff. h. t.* is enim solus SCTum offendit, qui pecuniam dat mutuam *l. 3. §. 2. ff. h. t.* Unde per SCTi Verba, duo commodè intelligas, *primo*: Omnes alias contractus rectè filiumfam. celebrare posse, puta emptionem, locationem similesque contractus species ut patet *ex d. l. 3. §. 3.* licet ex post facto in mutuum incidat, tamen quia numeratio ex mutuo non concurrat SCTo locus non erit *d. 3. §. 3.* Origo enim potius obligationis quam titulus actionis spectandus est *l. 3. C. eod.* additur tamen hæc limitatio, si non aliqua fraudis suspicio arguatur, & qui credere non potuit, magis ei vendidit, sicque pretium in mutui vicem haberet *l. 7. §. 3. ff. h. t. secundo*: solam excludi pecuniam numeratam, ut jam dictum, reliquæ vero res, puta:

puta: frumentum, vinum, oleum, quæque functionem in suo genere recipiunt sine ullo periculo creduntur *l. 7. §. 3. ff. h. t. l. 3. ff. cod.* quia pecuniæ datio magis perniciofa parentibus eorum visa est, ob promptam quam continet corruptelam, quæ non ita metuenda est in aliis rebus: dicitur enim pecunia Instrumentum ad omnem luxum, & nequitiam idoneum, ac vere instrumentum malorum, & sæpe efficit, ut ante diem patrios inquirant in annos, nisi & hic dolus latitet & ut his distractis pecunia inde redacta uteretur *l. 7. §. 3. ff. h. t.*

§. III. Sequuntur verba SCti *dedisset*: quæ cum effectu sunt accipienda, ut excludatur promissio, quæ si filiosfam. fuerit facta, patrifam. solutio facta sit, SCti exceptione juvare se minime poterit secundum Ulpianum in *l. 3. ff. h. t.* non enim ad verba, sed ad numerationem SCtum respicit *l. 4. ff. h. t.* quæ cum tempore licito facta sit, nihil est quod huic creditori objici possit *l. 5. ff. h. t.* undè à contrario recte colligas, si cum paterfamiliàs pecuniam mutuam stipulatus sit, filiosfamiliàs solutio facta exceptione SCti sese defendere non prohibetur, ex eo quod numeratio, quæ inspicienda venit, illicito tempore contigerit. *l. 3. §. ult. & l. 6. ff. h. t.*

CAPUT V.

§. I. **A**ccedo denique ad SCti effectum qui in his verbis consistit *denegatur actio & petitio*: hæc duo si jungantur, ut & hic, non pro synonymis habenda, sed actio personalem, petitio verò, realem denotat actionem. Teste Ulpiano in *l. 178. d. V. S. & l. 25. 28. ff. d. obligat. & action.* Ut sit sensus, summaque SCti huc redeat: nummos hoc modo contra SCtum datos, si fortè adhuc extant vindicari non posse, nec, si consumpti sunt, condici, quod summo jure Senatus prospexit: hac enim ratione, dum creditores à pecuniæ datione abstrahuntur, ac metu afficiuntur; ne credant: præciditur filiisfam. materia luxuriei, & occasio contrahendiæ alienum, quo cum opprimi cæperunt, non amplius verendum amplissimus ordo existimavit, ne ad præmaturum atque improbum successionis & mortis paternæ votum impellantur.

§. II. Cum

§. II. Cum dictum; denegari actionem petitionemque, adeoque videri posset hoc Sctum efficere, ut actio que ex hac obligatione oritur, ipso jure nulla sit, neque ulla indigere exceptione qua infirmaretur. Merito dubitare quis posset, quo sensu ergo Sctum hoc per modum exceptionis proponi dicatur? Cujus exceptionis mentio fit in *l. 19. ff. h. t.* & passim in *ll. h. t.* Quidam, ut huic objectioni satisfaciant, respondent, actionem petitionemque denegari hoc sensu dici, quatenus certo certius hæc actio per exceptionem, qua se tueri filiusfam. potest elidetur, ne sic per ambages & plura id fiat quod per pauciora fieri potest, vel aliàs, si distinctio magis placet; distinguendum cum *Pac. in Isaq. ad h. t.* an manifeste contra Scti mentem pecunia mutuo sit data, quo casu denegatur actio: An vero de eo ambigatur quo casu exceptione infirmabitur: Exemplo jurisjurandi, ex quo nunc actio nunc exceptio datur; exceptio datur tunc, quando dubium est an juratum sit, si vero de juramento præstito constiterit, denegatur actio, uti hoc tradit Ulpianus in *l. 9. ff. d. jurejur.*

§. III. Videamus quoque an hæc exceptio soli proffit filiosfam. & omnibus, qui in patris potestate sunt non solum prodesse, (licet potestea sui juris facti sint, ideo magis bonum nomen fieri *l. 1. in fin. ff. h. t.*) sed ipsi quoque patri habet Ulpianus in *l. 7. §. 10. l. 9. §. 3. ff. h. t.* quem nec actio de peculio tenet. *l. pen. C. h. t.* Quæri hic potest, an & casu quo filius adhuc in sacris paternis constitutus ex adventitio minus pleno seu regulari, cujus usumfructum pater habet, mutuum solverit, patri actio adversus accipientem competat? Affirmat id quidem Julianus in *l. 9. §. 1. ff. h. t.* sed tamen contrarium videtur amplecti marcellus in *l. 14. ff. d. reb. cred.* agnoscit inter hos pugnam Cujacius. *14. obs. 35.* vel si pugnam evitare velimus, ad quam facile, ubi exitus verisimilis dari potest, non est recurrendum: distinguendum an bona fide nummi sint consumpti, an mala fide, si bona fide consumpti sunt, repetitio cessabit, secus si mala fide. Et licet dictæ *ll.* indistincte loquantur, nulla vel bonæ, vel malæ fidei facta mentione: adjuvatur tamen ista conciliatio per *§. 2. Inst. quib. alien. licet vel non & l. 11. §. fin. ff. d. reb. cred.*

§. IV. Heredibus quoque hæc exceptio proderit *l. 7. §. 10. ff. h. t.* ex eò quod in rem magis, quam in personam concepta sit *l. 7. §. 1. ff. d.*

14 DISPUTATIO JURIDICA

ff. d. except. hinc fidejussoribus & mandatoribus quoque succurritur *l. 9. §. 3. ff. b. t.* hi autem, cum regressum aduersus filium haberent, ad pristinum incommodum recidere efficerent, undè si donandianimo intercedant, cum regressum non habeant, SCTum locum non habebit. *d. l. 9. §. 3.*

§. V. Notandum, quod prædicta hæc exceptio speciali ratione contra quam in aliis observatur post ipsam sententiæ pronuntiationem exemplo mulieris intercedentis recte opponi possit; secundum Ulpianum in *l. 11. ff. b. t.* atque ita exceptio statuitur à *l. 8. C. d. except.* ratio autem quare hic aliud, quam in aliis observatur, videtur hæc esse, quod non tam sententiam quam quidem executionem impediatur, ne sic quod una via prohibetur, id altera concessum videatur.

§. VI. Cum effectum huius SCTi supra in denegatione actionis petitionisque consistere vidimus; non tamen id accipiendum ita, quasi ipsa tolleretur naturalis obligatio, contrarium potius inculcat Paulus in *l. 19. ff. b. t.* quare satis luculentos quoque in iure producit effectus; Recipit enim novationem *l. 13. ff. b. t. l. 2. C. cod. l. 1. §. 1. ff. d. novat.* impedit conditionem indebiti *l. 7. §. fin. ff. b. t. l. 9. §. fin. cod. l. 10. ff. d. ob. & act. l. 26. §. 3. ff. d. condict. indeb.* præterea potest & huic obligationi fidejussor accedere *l. 9. §. 3. ff. b. t. l. 1. l. 1. §. 6. ff. d. fidejuss.* Compensationi quoque locum facit *l. 6. ff. d. compens.* ultimo denique loco efficit quoque, ut in constitutum deduci possit *l. 1. §. 7. ff. d. const. pec.* ac ut SCTum hoc per modum exceptionis infirmetur, quæ nulla esse potest, ubi nulla subest obligatio.

§. VII. Supposita autem naturali obligatione; iniquitatis argui SCTum posset. Propterea quod mutuum datum reddi ipsa naturæ ratio dicat, nec aliquem cum alterius iactura locupletari eadem ferat *l. 14. ff. d. condict. indeb. l. 206. d. R. J.* Ne quid absurdi hinc resultare videatur; sciendum est: multa quæ in thesi quidem iusta sunt, in hypothesi tamen iniqua comparere: Uti in exemplo hoc nostro subiecto: mutuum esse reddendum; manifestæ quidem æquitatis est. Reddendum vero esse improbo feneratori manifestæ contra turpitudinis: sibi itaque suæque facilitati imputet; cui legem publicam offendere nulla religio fuit, neque ullum potest videri

deri damnum sentire qui id sua culpa sentit. *l. 203. d. R. J.*

C A P U T VI.

§. I. Denique restat, ut paucis expediamus casus, quibus SCti sententia effectu suo destituitur; quod variis casibus contingit, qui commodè ad tres classes referri possunt, primo: vel ex persona filii, secundo: vel ex persona patris, tertio, vel causæ intuitu.

§. II. Quod personam filii attinet. Cessare placet, primo; si filiusfam. habeat peculium castrense, vel quasi castrense *l. 1. in fin. & l. 2. ff. h. t.*, quod tamen non ultra quantitatem ejus accipiendum, nam hæcenus tantum pro patrefam. habendus est *d. l. 2.* ut & ratione ejus, qui militiæ operam navat, licet nihil, cujus nomine conveniri possit, habeat, *l. fin. §. fin. C. h. t.* ex hac ratione quod non in aliam causam, quam in castrensem mutuam accipere præsumatur. *d. l. fin.* quod ad adventitium plenum extendi potest, cuius liber dominus existit. *l. 6. c. d. bon. q. lib.*

§. III. Secundo: si publico errore pro patrefamiliàs habeatur *l. 3. pr. ff. h. t.* non vana simplicitate deceptus, nec juris ignorantia; sed quia sic agebat, sic contrahebat, sic muneribus fungebatur *d. l. 3. l. 2. C. h. t.* unde quæri posset, quid dicendum foret? Si duo rei credendi, quorum unus sciat, alter vero justo errore deceptus, eum filiumfamiliàs putaverit, in utroque ex severitate locum habere, placuit secundum Ulpiani responsum in *l. 7. §. 7. ff. h. t.* non tamen unius scientia alteri nocebit; sed ratio in obligationis conjunctione posita videtur *l. 2. ff. §. 1. inst. d. duobus reis.* Quod si contra fuerint duo filii familias debendi, quorum unum filiumfam. creditor sciverit, alterum ignoraverit; distinguit Ictus in *d. l. 7. §. 8.* utrum nummi ad eum pervenerint, quem filiumfamiliàs sciverit; utrum ad eum quem filiumfamiliàs ignoraverit; priori casu, si ad eum pecunia pervenerit quem filiumfamiliàs sciverit, exceptione SCti Maced. submovebitur; posteriori vero contra *d. §. 8.* tertio: si per mendacium se patrefam. dixerit *l. 1. C. h. t.* non enim decipientibus, sed deceptis SCtum auxilio est, eosque tantum SCtum coërcere

cere vult, qui doloso animo in contrahendo versantur, nullus
 autem dolus ignoranti argui potest: Creditori tamen ejus ignoran-
 tiæ probatio, utpote qui intentionis suæ fundamentum in hujus
 allegatione ponit recte incumbere *d. l. verba finalia evincunt*. Quod
 nisi dicamus, ignorantiam hanc allegare, & hac via SCTum eludere
 haud difficile creditori foret, quarto: ex persona filii cessat si fide-
 jusserit, *l. 7. in pr. ff. b. t.* nisi, tamen colore quæsito, fraus SCTo
 sit facta *d. l. 7.* quinto: si publica vectigalia conductâ habet *l. 3.*
§. 1. ff. b. t. sexto: si paterfam. factus partem debiti, solverit;
 quod, cum aliquantulum dubii involvit, huic quæstioni parum
 insistemus; & primo videamus, quibus modis debitum agnosci
 posse dicatur. Tribus modis id fieri potest, vel solvendo vel ac-
 cessiones adjiciendo, puta fidejussoris, vel pignoris accessione, *l. 9.*
pr. ff. b. t. vel tertio si in eam rem se obligaverit, puta: cum novatio-
 nis causa, eandem pecuniam stipulanti promittat vel etiam sine sti-
 pulatione pacto se soluturum constituat *l. 2. C. b. t. arg. l. 1. pr. ff. d.*
const. pec. prætori naturalis æquitatis custodi naturalis tantum ob-
 ligatio sufficit *l. 1. §. 7. ff. cod.* Quod ad propositam quæstionem at-
 tinet. An filiusfam. partem solvendo, totius debiti solutioni ad-
 stringatur? Affirmativæ sententiæ cum *Accurs. Costal. Duar. Do-*
nell. Gilken. Vinn. Voët. in suo compendio ad ff. tanquam ve-
 riori subscribendum puto. *l. 7. §. ult. ff. b. t.* ex eo, quod partem
 solvendo totum agnoscere videatur. Contraria tamen magis placet
Bacchov. ad Treutl. Boekelman ad b. t. argumenta quibus in contra-
 rium moventur, nituntur *l. 9. pr. ff. b. t.* minus tamen firma, quam
 ut quicquam solidi, in contrarium concludere queant, facile enim
 quis viderit. Ulpianum in *d. l. 9.* loqui de pignoris datione, cujus
 ratione diversum quid obtinere pignoris, natura haud dubie evin-
 cit, quippe quod non constituitur, ut creditori hoc in solutum de-
 tur, verum ut tanto magis ei caveatur de credito, quod & ipsum
 efficit debitum agnitum non ultra quantitatem pignoris: præter-
 quam quod particula (*sed si*) dicti legi inserta, manifestam discrimi-
 nis rationem inferat; huc facere potest & illa ratio, quod solutio
 plerumque magis spontanea, pignoris datio magis coacta sit, atque
 ita restringenda potius quam amplianda sit, nec quoque fortius
 stringit argumentum, quod ex *l. verbis (Cessabit)* vulgo elicitur;
 quasi

quasi id pro parte soluta, non pro solvenda accipiendum foret. Quod tamen minime offendit. Cum SCTum obligationem semper supponat; nulla autem in parte soluta restat amplius obligatio, ergo nec cessatio hactenus recte dici potest: nec quoque potest quid dici cessare, quod pro parte sibi adhuc locum vindicat.

§. IV. Alter modus, quo sc. ex persona patris SCTum cessat, varios quoque continet casus, si filiusfam. patris voluntate numeros acceperit mutuos, *l. 2. 4. & ult. C. h. t.* sive illa voluntas expresso mandato præcesserit *d. l. ult.* sive ratihabitione ea subsequuta sit nihil interest, ratihabitione enim mandato comparatur *d. l. ult.* illud quoque non refert, quomodo pater ratum habuerit, an factio aliquo, cujus exemplum exstat in *l. 7. §. pen. ff. h. t.* qui est secundus casus quo SCTum cessat, nempe si pater filiumfam. institorem fecerit, ex hac ratione, quod pater ipse contrahere videatur, qui proinde actione institoria recte conveniendus erit, quod ita tamen verum est, si filius non conveniatur qui conventus si sit, exceptione sese tueri nulla ratione prohibetur, *d. l. 7. §. pen. an silentio l. 16. ff. h. t.*

§. V. Ultimo loco, contemplatione causæ effectu suo caret; primo: si pecunia mutuo data in rem patris versa sit *l. 7. §. 12. ff. h. t.* additur hæc ratio, quod non sibi, sed patri pecuniam acceperit: secundo: si pecunia mutuo data sit eum in finem, ut ei solvat, cui ex valido contractu solvere obstrictus erat *l. 7. §. 14. ff. eod. tertio: si pecunia studiorum, aut legationis causa data sit mutuo. d. l. 7. §. 13. ff. eod.* hoc tamen addito temperamento, modo creditor in credendo probabilem modum, quem patris pietas non recusaret, non excesserit. *d. l. 7. §. 13. ff. eod. quarto: si pecunia sit data ad dotandam sororem l. 17. ff. h. t.* quod cum patris oneri incumbit, nulla filii causa videri poterit, quare & recte creditor adversus patrem actione de in rem verso experietur. *d. l. 17.*

Coronidis loco, sit hæc questio. An filiusfam. huic SCTo rectè renunciare possit: quod quidem absolute negandum est: Ex eo quod ratio *l. pen. C. d. pact.* huius loci non sit; quoniam hoc SCTum non in favorem filiorum introductum, sed in utilitatem publicam, favorem parentum & fæneratorum odium *l. 1. ff. h. t.* satis autem liquet privatorum pacta nihil juri publico derogare posse *l. 7. §. 14. &*

l. 38. ff. de pact. Ab hac tamen sententia, utut speciosis fundamentis nitatur, recessit *Zaf. lib. 7. sing. respons. c. 28.* motus autem fuit argumentis desumptis ex *l. 38. ff. d. ob. & act. l. 57. ff. d. judic. nimm.* quod filiusfam. ex omnibus causis obligatur tanquam paterfamilias, quod si ex omnibus contractibus obligatur: ex universalitatis nota concludendum foret, eum quoque ex mutuo teneri, atque ita SCTo valide eum renunciare quoque posse. Respond. hanc objectionem pro regula quidem esse tenendam, in contractu tamen mutui hanc exceptionem pati *tot. h. t.* nec quoque stringit alterum argumentum in contrarium adductum scil. quod hæc exceptio SCTi Maced. sit odiosa *l. 40. ff. d. condit. indebit.* Odia vero potius restringi, quam ampliari oporteat. Respond. Odia quidem esse restringenda, quæ aliquam iniquitatem continent: at tale odium non continet SCTum Maced. deinde potest adhuc addi, quod ista regula vim suam perdat quoties cum privato odio favor publicus concurrat: tertium quoque, quod huic sententiæ obstare videatur, adfertur ex *l. 1. ff. ad SCTum Vellej.* ubi mulier SCTo Vellejano valide renunciat. Resp. quod diversa utriusque sit ratio; SCTum Vellejan. favorem mulierum respicit; cui quisque renunciare potest *l. pen. C. d. pact.* SCTum Maced. ut jam dictum utilitatem publicam favorem parentum, & odium fæneratorum *l. 1. ff. h. t.* Et hoc ita si renunciatio hæc simpliciter facta sit; quod si jurejurando confirmata sit hæc renunciatio nihilominus pro non adjecta erit habenda, quod jusjurandum actum per se infirmum firmum reddere nequeat, sequitur enim naturam istius actus, cui adjicitur *l. fin. C. d. non num. pe. un. l. 5. C. d. ll.* An idem de jure Canon. statuendum sit; non intrepide affirmare ausim; ex eo, quod omne jusjurandum quod non vergit in detrimentum salutis æternæ religiosè servari vult *C. si vero C. cum contingat Ext. d. jurejurand.* tametsi hæc juris Canon. regula verissima sit alibi tamen hac in parte juri civili minime contrariatur; cum tale jusjurandum, quod cum tertii alicujus præjudicio susceptum sit, prorsus improbet.

COROLLARIA.

I.

Depositarius ob impensas necessarias depositum retinere potest.

II.

Periculum rei venditæ nondum traditæ pertinet ad emptorem.

III.

Mandatarius præstat culpam levissimam.

IV.

Tutor ob latam culpam remotus fit infamis.

V. *Qui*

V.

*Qui credidit ad refectionem navis jus tacite
hypotheca non habet.*

VI.

*Dolus dans causam contractui bona fidei red-
dit eum ipso jure nullum.*

F I N I S.

